

Alice Ďurčatová, Karel IV. a Nové Město pražské –urbanistická koncepce a realita. Bakalářská práce. Praha, FHS UK 2011, 65 stran

oponentský posudek

Autorka se ve dvou úvodních kapitolách své práce zabývá zakládáním středověkých měst, městským právem a městem jako obrazem světa se zaměřením na Jeruzalém a Řím. Ve třetí stěžejní kapitole věnuje pozornost historickým souvislostem založení Nového Města pražského s důrazem na symbolický význam celkové Karlovy urbanistické koncepce i jednotlivých staveb ve městě. Čtvrtá závěrečná kapitola nazvaná Záměr versus realita je pokusem nastínit, jak velkorysý středověký půdorys města se stal základnou pro pozdější moderní architekturu.

Téma předložené bakalářské práce je samo o sobě velmi zajímavé. Vzhledem k tomu, že není založeno na pramenném výzkumu a opírá se výhradně o sekundární literaturu, je jeho úspěšné zvládnutí podmíněno dobrým metodickým a teoretickým promyšlením. A právě sem míří moje hlavní kritická výtka. Práce postrádá přesné vymezení cílů, promyšlenou formulaci otázek, charakteristiku použitých metod a literatury. Ačkoli autorka v úvodu deklaruje pokus o komparaci „dosavadních výsledků historických, uměleckohistorických, urbanistických a archeologických výzkumů Nového Města s výzkumy jiných středověkých měst i nejnovějších obecných poznatků o středověkém městě jako takovém“ (s. 3), tomuto zadání fakticky nedostála. Ostatně metodická bezradnost, pouhé vršení jednotlivých faktů bez jasného záměru, jakým směrem výzkum vést, rezignace na hledání problémů a souvislostí jsou charakteristickými znaky, promítajícími se do všech částí hodnocené práce. Místo interdisciplinární optiky a důrazu na sociální aspekty, jenž by pohledy jednotlivých vědních disciplin na problematiku urbanistické koncepce navzájem propojil, autorka nabízí nekritickou kompilaci prací z oboru dějin umění a archeologie.

Za problematické nejen z formálně logického hlediska považují již samo teoretické východisko autorčiny práce, ztotožňující urbanismus s pojmem urbanizace (s. 6), který bývá historiky častěji vnímán jako proces spjatý nikoli se středověkem, nýbrž až s průmyslovou revolucí v důsledku budování továrního průmyslu a nového životního stylu dělnických vrstev. Autorka nevěnuje pozornost ani mentalitám a životnímu stylu středověkého měšťanstva, jež byly s podobou a funkcí jednotlivých staveb i s celkovou urbanistickou koncepcí Nového Města vzájemně propojeny. Právě tímto směrem měl být zřejmě výzkum původně veden, jak o tom svědčí některé citované tituly v seznamu použité literatury, které však autorka v práci fakticky vůbec nevyužila (J. Axmann, *Kultura a paměť*; J. Klápště, *Proměna českých zemí ve středověku*; F. Šmahel, *Mezi středověkem a renesancí*). Způsob nazírání problémů v mezioborovém kontextu, jež je pro tyto práce příznačný, autorka dostatečně nepochopila a místo toho dala přednost faktograficky zaměřeným titulům (F. Hoffmann, *České město ve středověku*; V. Lorenc, *Nové Město pražské a blíže nespecifikované teze plzeňské přednášky J. Kašpara Archeologie Nového Města pražského*). Právě na obou posledně jmenovaných pracích je stěžejní třetí kapitola postavena.

Čestnou výjimku představuje hojně citovaná monografie K.D. Lilley *City and Cosmos*, avšak ani v tomto případě se autorka nepokusila o propojení obecných symbolických výkladů osy města s konkrétní situací na Novém Městě v Praze, jinak řečeno o aplikaci pohledů zmíněné knihy na české prostředí. Přitom právě symbolické významy města a městských staveb představují nejsilnější stránku bakalářské práce. Lilley navedl autorku k práci s mapami a plány, využití kartografické metody, jež se tu přímo nabízí, však zůstalo nenaplněno. Plány Jeruzaléma, Konstantinopole a Říma, k nimž je Praha v práci připodobňována, měly být standardní součástí příloh.

Práci chybí jasnější provázanost mezi jednotlivými kapitolami. Není například zřejmé, proč autorka věnuje v úvodu tak velkou pozornost syntéznímu typu měst s kořeny v antické epoše, když tento typ není u měst vzniklých v českém prostředí vůbec zastoupen. Jasně formulovaný vztah k tématu práce rovněž postrádá výklad obsahu Augustinova díla O Boží obci na s. 49. Dokládá rozptyl autorčina zájmu do mnoha stran, aniž by v práci byly vymezeny pevně stanovené mantinely výzkumu.

Jiný problém představuje autorčina značná závislost na předloze jako svědectví o malé schopnosti vyjádřit určitou myšlenku vlastními slovy. V kapitole Charakteristika předlokačního osídlení prostoru budoucího Nového Města pražského (s. 32-36) se autorka opírá výhradně o teze Kašparovy přednášky, jinde zase zatěžuje text zbytečně dlouhými citáty ze sekundární literatury (s. 44). Příznačné je i užití blíže nepodložených tvrzení, z nichž se pak stávají prázdné floskule (např. na s. 61 „Ráz města se proměnil, přesto je stále vidět, že v koncepci Nového Města již končil středověk...“ V čem je to vidět? Jaké konkrétní argumenty lze na podporu této teze uvést?). Na jiných místech přebírá v historiografii nestandardní pojmy, jež blíže neobjasňuje. Co se například rozumí pod pojmem tzv. městská revoluce na s. 30? Vznik vrcholně středověkých měst v Čechách 13. století se zpravidla spojuje s procesem kolonizace, případně s tzv. obchodní revolucí.

Město jako složitý organismus je nutno vnímat v širokém interdisciplinárním kontextu. Nápadná je absence pohledu sociálních a hospodářských historiků, zejména proto, že základ každého středověkého města tvořil trh, s obchodem byl každodenní život ve městě těsně provázán a tento fakt se do urbanistické podoby města nutně promítal. Tvrzení, že dálkový obchod se v pražských městech nerozvinul tak, jak Karel IV. zamýšlel, proto, že postavení cechů bylo silné a vliv Hanzы malý, je dokladem o neporozumění problematice hospodářských dějin (s. 57). Důvody leží jinde: v postavení Čech mimo hlavní komunikační síť Evropy, v ovládnutí dálkového obchodu jihoněmeckými a italskými kupci, jejichž kapitálu nemohli pražští kupci konkurovat, v nezájmu Benátek na vedení evropské severojižní obchodní trasy přes Prahu i v nemožnosti propojit Dunaj s Vltavou v prostoru Šumavy. Přesto dovoz luxusního zboží za vyvážené stříbro dosáhl na přelomu 14. a 15. století takového objemu, že poškozoval místní výrobce, což se považuje za jednu z příčin růstu pasivní bilance dálkového obchodu.

K nejslabším částem práce patří čtvrtá, v podstatě nedokončená kapitola v rozsahu celkem pěti stran. Původní záměr doložit, jak se s Karlovou urbanistickou koncepcí Nového Města vyrovnávala nová doba, se podařilo naplnit jen velmi náznakově.

Hodnotu práce snižuje i řada dalších drobnějších nedostatků, mezi něž patří například konstatování banalit typu Řím byl sídlem papeže, hlavy křesťanské církve (s. 29), geometrie patřila mezi svobodná umění (pozn. 159 na s. 48), cechy jsou společenství řemeslníků (s. 57, pozn. 189), či opomenutí vládnoucí vrstvy, jako by ta ve městě vůbec nežila (autorka ji nezmiňuje v souvislosti s výkladem o trojím dělení lidu na s. 23-24, v kapitole o topografii zcela pomíjí vztah mezi církevními, resp. šlechtickými imunitními okrsky a areálem města). Nedostatečné povědomí o rozdílech mezi pramenem a literaturou autorka projevuje na několika místech, když místo na uváděný pramen odkazuje na sekundární literaturu (s. 44 „v dobové kronice je uvedeno“, s. 46 „životopisec Urbana V. napsal“, s. 50 „podle kroniky Beneše Krabice z Weitmile“, s. 51 a 55 citace zakládací listiny Nového Města pražského). Ďurčatová rovněž nedodrжуje obecný úzus při citování údajů z webové stránky, jehož nedílnou součástí je údaj o dni, k němuž uvedená webová stránka danou informaci poskytuje. Etickým zásadám se vzpírá odkaz na monografii Pierra Lavedana Historie de l'urbanisme z roku 1926, jenž vzbuzuje dojem, že autorka knihu četla ve francouzském originále. Otázku budí vůbec výběr takové knihy vzhledem k roku vydání. Zdá se, že jde nejspíš o kamuflovanou citaci z druhé ruky ze zmiňované práce City and Cosmos. Bohužel ani překlad této knihy, jejíž pasáž autorka uvádí v pozn. 95 na s. 28, není bez vad: pasivní slovesné tvary

typu je ukázán, je viděn, jež jsou pro angličtinu charakteristické, nelze v českém překladu doslovně použít. Do výčtu vad v neposlední řadě náležejí i gramatické chyby, zejména psaní velkých písmen (Nové Město, Staré Město, Malá Strana, Hanza, Říše).

Celkově lze konstatovat, že nejsilnějším místem předložené bakalářské práce je autorčin pokus o výklad symbolického významu urbánní koncepce středověkých měst ve vazbě na Nové Město pražské, zbývající části textu však vykazují značné nedostatky. Postrádám zejména pevně a jasně vymezené téma, autorčin nadhled, schopnost samostatně formulovat myšlenky, propojovat získané informace a dávat je do nových souvislostí. Z uvedených důvodů práci hodnotím slabou trojkou.

V Praze 13.6.2011

PhDr. Roman Zaoral
oponent